

SVEA HOVRÄTT
Avdelning 02
Rotel 020108

PROTOKOLL
2014-09-30 och
2015-02-11
Föredragning i
Stockholm

Aktbilaga 13
Mål nr Ö 4508-14

RÄTTEN

Hovrättsråden Carl Josefsson, Patrik Schöldström, referent, och Dan Öwerström samt
tf. hovrättsassessorn Ricardo Valenzuela

FÖREDRAGANDE OCH PROTOKOLLFÖRARE

Föredraganden Mattias Karlsson

KLAGANDE

1. Interneft OOO

50 Kommunisticheskaya
400005 Regionen Volgograd
Ryssland

2. Regionen Volgograd, Region (Oblast) i Ryska Federationen
c/o Natalja Petronova Tochova
Volgogradskaja oblast
Prospect Lenina 9
4000098 Volgograd
Ryssland

3. Regionen Saratov, Region (Oblast) i Ryska Federationen
c/o Jelena Alexandrovna Sungurova
Saratovskaja oblast, ul.
Moskovskaya 70
410042 Saratov
Ryssland

Ombud för 1–3: Advokaterna Bo G H Nilsson och Therese Isaksson samt
jur.kand. Björn Rundblom Andersson
Advokatfirman Lindahl KB
Box 1065
101 39 Stockholm

MOTPART

Elf Neftegaz S.A.
c/o Michel Rouger, Mandataire ad hoc
30 rue Claude Lorrain
7016 Paris
Frankrike

Dok.Id 1170314

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 00	08-561 675 09	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd2@dom.se www.svea.se		

Ombud: Advokaterna Kaj Hobér och Kristoffer Löf
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 1711
111 87 Stockholm

samt

Advokaterna Christer Söderlund och Mattias Rosengren
Advokatfirman Vinge KB
Box 1703
111 87 Stockholm

SAKEN

Tillåtlighet av fastställelseyrkande

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Stockholm tingsrätt, beslut 2014-04-14 i mål nr T 7747-11, se bilaga A

Klagandena betecknas i det följande ”Interneft och Regionerna”. Motparten betecknas ”Elf Neftegaz”.

Elf Neftegaz yrkande i tingsrätten är att tingsrätten ska fastställa (i) att Elf Neftegaz inte är bundet av något skiljeavtal med Interneft och Regionerna, samt, för det fall tingsrätten finner att skiljeavtalsbundenhet föreligger med avseende på någon av Interneft och Regionerna, (ii) att skiljenämnden i skiljeförfarandet UNCITRAL 019/2011 saknar behörighet att pröva tvisten, alternativt att skiljeklausulen i samarbetsavtalet inte ger skiljenämnden i det skiljeförfarandet behörighet att pröva tvisten.

Till grund för yrkande (ii) har Elf Neftegaz åberopat följande.

- (a) Det aktuella avtalet och skiljeklausulen har aldrig trätt i kraft.
- (b) För det fall en giltig skiljeklausul anses föreligga är Interneft och Regionerna inte parter till skiljeklausulen.
- (c) Det av Interneft och Regionerna inledda skiljeförfarandet utgör, med hänsyn till dess illegitima syfte, en åtgärd som är uppenbarligen oförenlig med rättsordningen i Sverige.
- (d) Den aktuella skiljenämnden är felaktigt konstituerad och saknar därmed behörighet.

(e) Det föreligger hinder för skiljeförfarande eftersom Interneft och Regionerna inte har iakttagit avtalade skyldigheter innan skiljeförfarandet påkallats.

(f) Interneft och Regionerna har inte skickat påkallelseskraft till behörig företrädare för Elf Neftegaz.

(g) Påkallelseskraften uppfyller inte obligatoriska och avtalade krav på en påkallelse-skrift och är därmed överksam.

Interneft och Regionerna yrkade att tingsrätten skulle avvisa Elf Neftegaz fastställelse-yrkande (ii).

Genom det överklagade beslutet lämnade tingsrätten Internefts och Regionernas avvisningsyrkande utan bifall.

Interneft och Regionerna har nu yrkat att hovrätten ska bifalla deras avvisningsyrkande.

Elf Neftegaz har motsatt sig att tingsrättens beslut ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i hovrätten.

Parterna har vidhållit och utvecklat vad de anfört i tingsrätten.

Efter föredragning fattar hovrätten följande

BESLUT (att meddelas 2015-02-17)

1. Med ändring av tingsrättens beslut avvisar hovrätten Elf Neftegaz yrkande (ii).

2. Hovrätten förpliktar Elf Neftegaz att ersätta Interneft och Regionerna för rättegångskostnader i hovrätten med 306 090 kr, allt avseende ombudsarvode. På beloppet ska ränta utgå enligt 6 § räntelagen från dagen för hovrättens beslut tills betalning sker.

Skälen för beslutet

Lagen (1999:116) om skiljeförfarande (skiljeförfarandelagen) reglerar, liksom dess föregångare, endast skiljeförfaranden grundade på skiljeavtal. Detta kommer till uttryck i lagens 1 §. För att ett skiljeförfarande ska kunna resultera i en giltig skiljedom måste det finnas ett giltigt skiljeavtal.

Det är skiljeavtalet som ger skiljemännen behörighet att döma i tvisten. Saknas ett giltigt och tillämpligt skiljeavtal saknas också behörighet för skiljemännen. Med hänsyn bl.a. till denna grundläggande betydelse av ett skiljeavtal, tillåter svensk rätt att frågan om skiljeavtalets existens ska kunna avgöras av allmän domstol oberoende av ett eventuellt pågående skiljeförfarande som påkallats med stöd av samma skiljeavtal.

Lagens 2 § rör denna fråga. Bestämmelsens första stycke anger dels att skiljemännen får pröva sin egen behörighet att avgöra tvisten, dels att detta inte hindrar en domstol från att pröva frågan. Ordalydelsen tyder närmast på att skiljemännens behörighet skulle vara den fråga som domstol kan pröva. Men enligt hovrättens mening ger förarbetena klart stöd för att den fråga som åsyftas är om det aktuella skiljeavtalet är giltigt och tillämpligt, vilket i så fall ger skiljemännen behörighet. Sålunda anføres bl.a. (prop. 1998/99:35 s. 76): ”Behörighetsfrågan gäller [...] inte endast skiljeavtalets giltighet utan också dess räckvidd och tillämplighet på den aktuella tvisten.” Vidare anføres att en part redan med dagens regler när som helst kan väcka en fastställsetalan som rättskraftigt avgör frågan om ”skiljeavtalets giltighet och tillämplighet” (ibid. s. 77). Ur förarbetena går det enligt hovrättens uppfattning inte att utläsa att den åsyftade frågan kan avse något annat än skiljeavtalets giltighet och tillämplighet. Det går inte att utläsa att frågan också skulle kunna avse exempelvis om skiljenämnden inte är behörig därför att den är felaktigt konstituerad. Att bestämmelsen inte uttryckligen tar sikte på skiljeavtalets giltighet och tillämplighet, utan på den behörighet som ett giltigt och tillämpligt skiljeavtal ger skiljemännen, beror på att den har utformats i anslutning till en terminologi som utvecklats i utländsk doktrin, praxis och lagstiftning m.m. Övriga bestämmelser i skiljeförfarandelagen ger inte stöd för att domstol skulle kunna pröva – annat än inom ramen för en klandertalan enligt 33 och 34 §§ – om skiljenämnden

den saknar behörighet av andra skäl än avsaknad av ett giltigt och tillämpligt skiljeavtal.

Hovrätten finner därför att den fråga som anges i 2 § första stycket andra meningen endast är om det finns ett giltigt och tillämpligt skiljeavtal som i sin tur ger behörighet för skiljemännen. Bestämmelsen ger därför inte stöd för domstol att pröva en fastställsetalan enligt Elf Neftegaz yrkande (ii).

Bestämmelsens utformning sammantagen med förarbetena och Högsta domstolens avgörande i NJA 2010 s. 508 ställer vidare, enligt hovrättens mening, utom tvivel att den endast erinrar om möjligheten att i allmän domstol väcka en vanlig fastställsetalan rörande frågan om det finns ett giltigt och tillämpligt skiljeavtal. Bestämmelsen är således inte ett sådant stadgande som avses i 13 kap. 2 § tredje stycket rättegångsbalken.

Frågan är då om Elf Neftegaz yrkande (ii) kan upptas till prövning med stöd enbart av 13 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken. I den frågan gör hovrätten följande bedömning.

Lagrummets krav är till en början att det föreligger ovisshet om rättsförhållandet och att ovissheten länder käranden till förfång. Det påstått ovissa rättsförhållandet måste vara ett sådant mellan käranden och svaranden, t.ex. – som i detta fall – ett avtal som ena parten påstår gäller mellan dem, vilket motparten förnekar. Som Elf Neftegaz utformat sin talan ska bolagets yrkande (ii) prövas endast om domstolen först funnit att bolaget är skiljeavtalsbundet i förhållande till minst en av motparterna. Elf Neftegaz yrkande (ii) innebär således att domstolen, när den väl funnit att det finns ett skiljeavtal mellan parterna, vilket ger skiljemännen behörighet, ska fastställa att skiljemännen ändå saknar behörighet. Sådan obehörighet för skiljemän är enligt hovrättens uppfattning, till skillnad från tingsrättens, inte ett rättsförhållande i lagrummets mening.

Även om så vore fallet är det hovrättens bedömning att det inte är lämpligt att uppta Elf Neftegaz yrkande (ii) till prövning. Den bedömningen grundas på att ett av skiljeförfarandelagens huvudsyften är att motverka obstruktion i syfte att förhåla ett skilje-

förfarande (a. prop. s. 78). Det syftet talar mot att ge möjligheter, för den mot vilken ett skiljeförfarande har påkallats, att medan förfarandet pågår få exempelvis sammansättningen av skiljenämnden eller påkallandet av skiljeförfarandet prövat av domstol. Vid den intresseavvägning som ska göras för att bedöma lämpligheten av en fastställsetalan med stöd av 13 kap. 2 § första stycket talar enligt hovrättens mening därför övervägande skäl mot att tillåta en fastställsetalan i enlighet med Elf Neftegaz yrkande (ii).

Hovrättens slutsats är således att Elf Neftegaz första alternativyrkande under (ii) – om fastställsetalan av att skiljenämnden i skiljeförfarandet UNCITRAL 019/2011 saknar behörighet att pröva tvisten – ska avvisas.

När det gäller Elf Neftegaz andra alternativyrkande under (ii) – om fastställsetalan av att skiljeklausulen i samarbetsavtalet inte ger skiljenämnden i det aktuella skiljeförfarandet behörighet att pröva tvisten – gör hovrätten följande bedömning. Elf Neftegaz har anfört att detta yrkande bara är ett alternativt sätt att uttrycka vad som uttrycks i det första alternativyrkandet; grunden för yrkandet är också densamma. Enligt Elf Neftegaz finns det således ingen skillnad i sak mellan de två alternativyrkandena. Mot denna bakgrund finns det enligt hovrättens mening inte skäl att bedöma Elf Neftegaz andra alternativyrkande på något annat sätt än det första. Elf Neftegaz andra alternativyrkande ska därför också avvisas.

Elf Neftegaz yrkande (ii) ska således avvisas i sin helhet.

Med denna utgång är Interneft och Regionerna berättigade till ersättning för rättegångskostnader i hovrätten. Yrkat belopp är skäligt.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast 2015-03-17

Mattias Karlsson

Prot. uppv./

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avdelning 4

PROTOKOLL
2014-04-14
Handläggning i Stockholm
i parternas utvaro

Aktbilaga 378
Mål nr
T 7747-11

RÄTTEN

Rådmännen Håkan Larson (referent), Manne Pavón och Tomas Zander

PROTOKOLLFÖRARE

Tingsnotarien Lena Hellman

PARTER

KÄRANDE

Elf Neftegaz S.A
c/o Michel Rouger, Mandataire ad hoc
30 rue Claude Lorrain, 7016 Paris, Frankrike

Ombud: advokaterna Kaj Hobér och Kristoffer Löf
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB, Box 1711, 111 87 Stockholm och
advokaterna Mattias Rosengren och Christer Söderlund
Advokatfirman Vinge KB, Box 1703, 111 87 Stockholm

SVARANDE

1. Interneft OOO
50 Kommunisticheskaya, 400005 Regionen Volgograd, Ryssland

2. Regionen Saratov, Region (Oblast) i Ryska Federationen
c/o Jelena Alexandrovna Sungurova,
Saratovskaja oblast, ul. Moskovskja 70,410042 Saratov, Ryssland

3. Regionen Volgograd, Region (Oblast) i Ryska Federationen
c/o Natalja Petronova Tochova
Volgogradskaja oblast, prospect Lenina 9, 4000098 Volgograd, Ryssland

Ombud för 1-3: advokaterna Therese Isaksson, Bo G H Nilsson och Björn Rundblom
Andersson, Advokatfirman Lindahl KB, Box 1065, 101 39 Stockholm

SAKEN

Fastställsetalan; nu fråga om tillåtligheten av fastställseyrkande

Det antecknas följande.

Dok.Id 1308670

Postadress
Box 8307
104 20 Stockholm

Besöksadress
Scheelegatan 7

Telefon
08-561 654 10
E-post:
stockholms.tingsratt.avdelning4@dom.se
www.stockholmstingsratt.se

Telefax
08-561 650 04

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:00

Elf Neftegaz S.A. (Elf) är ett franskt bolag som tidigare bedrivit prospekteringsverksamhet i Ryssland och Kazakstan. Elf ingår i den franska bolagsgruppen Totalgruppen som är en av världens största olje- och gaskoncerner. Elf likviderades frivilligt år 2005.

År 1992 ingicks ett samarbetsavtal mellan Elf och det ryska bolaget Interneft AOZT. Samarbetsavtalet avsåg tilltänkt prospektering och utvinning av olja och gas i regionerna Volgograd och Saratov i Ryssland (Regionerna). Bolaget Interneft AOZT hade bildats av Regionerna i syfte att ingå samarbetsavtalet. Även Regionerna undertecknade samarbetsavtalet. Samarbetsavtalets ikraftträdande var avhängigt av att vissa i avtalet angivna villkor skulle uppfyllas.

I samarbetsavtalet finns en skiljeklausul enligt vilken tvister mellan parterna, ifall parterna inte kan nå en överenskommelse genom vissa i skiljeklausulen angivna sätt, ska avgöras genom ad hoc skiljeförfarande i enlighet med vid var tid gällande skiljedomsreglemente vid Förenta nationernas kommission för internationell handelsrätt (UNCITRAL). I skiljeklausulen anges vidare att platsen för ett eventuellt skiljeförfarande ska vara Stockholm, Sverige, och att Skiljedomsinstitutet vid Stockholms handelskammare ska vara utnämmande organ.

I augusti 2009 inledde bolaget Interneft OOO och Regionerna (gemensamt Svarandena) ett skiljeförfarande mot Elf i Stockholm med åberopande av skiljeklausulen i samarbetsavtalet. Svarandena har anförts att Interneft OOO är att betrakta som samma bolag som Interneft AOZT. Skiljeförfarandet (UNCITRAL 019/2011) pågår alltjämt.

Elf har väckt talan mot Svarandena och yrkat att tingsrätten fastställer (i) att Elf inte är bundet av något skiljeavtal med Svarandena, samt, för det fall tingsrätten finner att skiljeavtalsbundenhet föreligger med avseende på någon av svarandena, (ii) att skiljenämnden i skiljeförfarandet UNCITRAL 019/2011 saknar behörighet att pröva tvisten, *alternativt*, att skiljeklausulen i samarbetsavtalet inte ger skiljemännen i skiljeförfarandet UNCITRAL 019/2011 behörighet att pröva tvisten.

Till stöd för yrkande (ii) har Elf åberopat följande grunder.

- (a) Det aktuella avtalet och skiljeklausulen har aldrig trätt i kraft.
- (b) För det fall en giltig skiljeklausul anses föreligga är Svarandena inte parter till skiljeklausulen.
- (c) Det av Svarandena inledda skiljeförfarandet utgör, med hänsyn till dess illegitima syfte, en åtgärd som är uppenbarligen oförenlig med rättsordningen i Sverige.
- (d) Den aktuella skiljenämnden är felaktigt konstituerad och saknar därmed behörighet.
- (e) Det föreligger hinder för skiljeförfarande eftersom Svarandena inte har iakttagit avtalade skyldigheter innan skiljeförfarandet påkallats.
- (f) Svarandena har inte skickat påkallelseskraft till behörig företrädare för Elf.
- (g) Påkallelseskraften uppfyller inte obligatoriska och avtalade krav på en påkallelseskraft och är därmed överksam.

Svarandena, som bestritt käromålet, har yrkat att tingsrätten ska avvisa Elfs yrkande (ii). Svarandena har vidare yrkat att tingsrätten i konsekvens härmed avvisar den bevisning som åberopats till styrkande av omständigheter som i så fall är utan betydelse i målet. Svarandena har även gjort gällande att Elfs alternativa yrkande utgör en otillåten taländring. Till stöd för sitt avvisningsyrkande har Svarandena huvudsakligen anfört följande.

Elf för en otillåten fastställsetalan. Enligt 13 kap. 2 § rättegångsbalken (RB) är en fastställsetalan endast möjlig att föra rörande ett rättsförhållandes bestånd. Elfs yrkande (ii) anger överhuvudtaget inget konkret rättsförhållande mellan parterna utan avser skiljemännens behörighet *in abstracto*. Svarandena är inte adressat till Elfs yrkande (ii) och yrkandet anknyter inte till en konkret rättsföljd.

Domstolen har inte behörighet att pröva yrkandet med stöd av 2 § lagen om skiljeförfarande (LSF) eftersom lagrummet enbart ger allmän domstol rätt att pröva frågan huruvida skiljenämnden har avtalsgrund för att avgöra tvisten. En part har i övrigt inte

möjlighet vända sig till domstol för att få ett avgörande om fel har begåtts inom ramen för skiljeförfarandet annat än i efterhand, efter talan mot skiljedomen enligt vad som följer av 33, 34 och 36 §§ LSF.

Det av Elf förda fastställelseyrkandet är inte heller lämpligt eftersom Elfs talan utgör en anteciperande klandertalan. Elfs grunder (e) – (g) skulle kunna prövas inom ramen för en klandertalan enligt 34 § 1 st. 6 p LSF. För bifall av en sådan klandertalan krävs att felet ska ha inverkat på utgången på målet. Eftersom en fastställelseedom omöjligen kan inbegripa en prövning av den här berörda kausalitetsfrågan är lämplighetskravet inte ifyllt.

Elf har anfört att Svarandenas avvisningsyrkande ska ogillas och har hemställt om att tingsrätten bestämmer att dess beslut, för det fall tingsrätten ogillar avvisningsyrkandet, får överklagas endast i samband med att dom eller slutligt beslut i målet överklagas. Elf har huvudsakligen anfört följande till stöd för sin talan.

Elfs talan är tillåten. Domstolen har behörighet att pröva frågan med stöd av 2 § LSF. Frågan om skiljenämndens behörighet är inte begränsad till att avse endast skiljeavtalets giltighet i inskränkt mening utan domstolan kan också pröva exempelvis frågan huruvida det konkreta skiljeförfarandet inletts i enlighet med skiljeavtalets bestämmelser.

Frågan om skiljenämnden är behörig är ett sådant rättsförhållande vars existens kan fastställas genom en fastställsetalan. Detta följer redan av lagtexten i 2 § LSF och Högsta domstolen har bekräftat att skiljenämndens behörighet är ett sådant rättsförhållande som avses i 13 kap 2 § RB (NJA 2010 s. 508). För det fall tingsrätten skulle anse att frågan om skiljenämndens behörighet inte kan anses utgöra ett rättsförhållande mellan parterna ska Elfs talan ändå inte avvisas. Om det är stadgat i lag att fastställsetalan i visst fall får upptagas ska det, enligt 13 kap. 2 § 3 st. RB, vara gällande. De specialreglerade fallen behöver därmed inte uppfylla de allmänna bestämmelserna om förutsättningar för fastställsetalan för att vara tillåtna.

Elf för ingen anteciperande klandertalan. En grund som kan åberopas till stöd för en klandertalan kan också åberopas till stöd för en talan enligt 2 § LSF. Ingen av de grunder Elf åberopat avser skiljenämndens handläggningsfel eller fel under förfarandet som skulle kunna prövas genom en klandertalan enligt 34 § 1 st. 6 p LSF.

Efter genomgång av handlingarna i målet fattar tingsrätten följande

BESLUT

Skäl

Har domstolen behörighet att pröva fastställelseyrkande (ii)?

Eftersom parterna har avtalat om att skiljeförfarandet ska äga rum i Sverige är LSF tillämplig. Enligt 2 § LSF får skiljemännen pröva sin egen behörighet att avgöra tvisten. En sådan prövning hindrar enligt bestämmelsen inte allmän domstol från att under förfarandets gång på begäran av en part pröva om skiljemännen är behöriga.

Svarandena har i tvisten gjort gällande att den behörighetsprövning som 2 § reglerar är frågan huruvida skiljenämnden har avtalsgrund för att döma över den tvist som hänskjutits till prövning och att domstolen, under ett pågående skiljeförfarande, inte har rätt att pröva andra behörighetsinvändningar.

Elfs grunder för fastställelseyrkandet innefattar tre typer av behörighetsinvändningar. Elfs grunder (a) och (b) är behörighetsinvändningar hänförliga till skiljeavtalets giltighet och tillämplighet. Elfs grund (c) baseras på att det av Svarandena inledda skiljeförfarandet strider mot ordre public. Elfs grunder (d-g) baseras på bristande uppfyllelse av skiljeavtalets bestämmelser vid skiljeförfarandets initierande.

Såsom Elfs yrkanden är utformade kommer tingsrätten vid en prövning av käromålet först pröva om Elf är bundet av något skiljeavtal med Svarandena och inom ramen för den prövningen pröva grund (a) och eventuellt grund (b). Enbart för det fall tingsrätten skulle finna att Elf är bundet av skiljeavtal med någon av Svarandena kan det bli aktu-

ellt att pröva Elfs andra yrkande. De grunder för talan som i realiteten då kommer aktualiseras är grunderna (c) – (g), dvs. behörighetsinvändningar baserade på bristande uppfyllelse av skiljeavtalets bestämmelser vid skiljeförfarandets initierande samt behörighetsinvändningen som baseras på påståendet om att skiljeförfarandet strider mot ordre public. Den fråga tingsrätten har att ta ställning till är således om domstolen enligt 2 § LSF har behörighet att pröva dessa typer av behörighetsinvändningar.

I 2 § LSF anges inga begränsningar i möjligheten för part att få skiljemännens behörighet prövad under ett pågående skiljeförfarande. I förarbetena till 2 § LSF uttrycks att en part är oförhindrad att vända sig till domstol för att få skiljemännens behörighet prövad. Vidare kan utläsas att det faktum att en behörighetsinvändning kan föras som en klandertalan inte innebär att behörighetsinvändningen är otillåten (prop. 1998/99:35 s. 78). Av förarbetena kan dock utläsas att syftet med regleringen är att ge domstol kompetens att pröva om skiljeavtalsbundenhet föreligger mellan parterna och om skiljenämnden därför är behörig att avgöra tvisten. Bland annat uttrycks att behörighetsfrågan inte endast avser skiljeavtalets giltighet utan också dess räckvidd och tillämplighet på den aktuella tvisten (prop. 1998/99:35 s. 76). Av förarbetena framgår inte huruvida allmän domstol har kompetens att pröva andra typer av behörighetsinvändningar såsom om skiljenämnden är obehörig med anledning av att skiljeförfarandet inte är vederbörligen initierat. Att en sådan typ av behörighetsinvändning inte uttryckligen omnämns som tillåten innebär enligt tingsrättens mening inte att en sådan behörighetsprövning därför skulle vara otillåten.

I förarbetena finns visst stöd för att 2 § LSF ska tolkas så att frågor som skiljemännen kan pröva inom ramen för sin behörighet även kan underställas allmän domstol (prop. 1998/99:35 s. 76). Av förarbetena framgår att skiljemännen bör pröva om skiljedomen kommer att bli ogiltig såsom stridande mot ordre public (prop. 1998/99:35 s. 214). Skiljemännen torde också inom ramen för sin behörighetskompetens pröva om skiljeförfarandet är vederbörligen initierat (Lindskog, Skiljeförfarande, en kommentar, 2 uppl., 2012, kommentaren till 2 § LSF, p. 4.1). Detta ger stöd för att 2 § LSF ska ges en vid tolkning.

Uttalanden i doktrin stödjer dock den tolkning av 2 § LSF som Svarandena framfört. I doktrin beskrivs behörighetsprövningen enligt 2 § LSF generellt på så sätt att allmän domstol har kompetens att avgöra om ett skiljeavtal är giltigt eller tillämpligt på aktuell tvist och därmed ger skiljenämnden behörighet (se bl.a. Heuman, Skiljemannarätt, 1999 s. 361, Kvart och Olsson, Tvistelösning genom skiljeförfarande, 3 uppl. 2012, s. 66 f, och Cars, Lagen om skiljeförfarande, 3 uppl., 2001, s. 55). Stefan Lindskog har analyserat frågan om allmän domstol även har kompetens att pröva andra typer av behörighetsinvändningar. Lindskogs slutsats är att domstolen har kompetens att pröva om skiljenämnden är behörig med anledning av att skiljeförfarandet är vederbörligen initierat (Lindskog, p. 4.1 och 5.1). Även Lars Heuman tolkar 2 § LSF på detta sätt. Elf har i målet gett in ett sakkunnigutlåtande av Heuman i vilket Heuman uttrycker att domstolens kompetens att pröva behörighetsfrågor bör omfatta alla frågor om sakprövningshinder och att domstolen således har behörighet att t.ex. pröva frågan om förfarandet blivit vederbörligen initierat (sakkunnigutlåtande av Lars Heuman av den 29 november 2013, s. 1).

Ändamålskäl talar för att allmän domstol ska ha kompetens att pröva behörighetsfrågor som tar sikte på såväl avtalets tillämplighet som andra typer av behörighetsinvändningar. Genom att parter tillåts föra behörighetstalan vid allmän domstol under skiljeförfarandets gång skapas möjlighet att göra processekonomiska vinster. Om behörighetsprövningen inte sker förrän skiljeförfarandet genomförts kan detta föranleda extra kostnader. Visserligen finns det risk för att en vid tolkning av 2 § LSF kan medföra att parter försöker obstruera ett pågående skiljeförfarande genom att framställa en rad olika behörighetsinvändningar. En pågående domstolsprocess avseende skiljenämndens behörighet hindrar dock inte att skiljeförfarandet fortlöper.

Med beaktande av vad som anförts ovan finner tingsrätten inte skäl att tolka 2 § LSF på så sätt att domstolens behörighet bör begränsas till att enbart innefatta behörighetsprövningar avseende huruvida det föreligger ett giltigt och tillämpligt skiljeavtal utan att också andra typer av behörighetsinvändningar ska kunna prövas av allmän domstol.

Domstolen har således behörighet att pröva fastställelseyrkande (ii) med stöd av 2 § LSF.

Utgör Elfs yrkande (ii) en tillåten fastställsetalan enligt 13 kap 2 § RB?

Bestämmelserna i 13 kap. 2 § RB är tillämpliga även på en obehörighetstalan enligt 2 § LSF. I 13 kap. 2 § 3 st. RB anges att för det fall det i lag eljest är stadgat att en fastställsetalan i visst fall få upptagas, vara det gällande. Elf har anfört att detta innebär att en obehörighetstalan enligt 2 § LSF inte behöver uppfylla de allmänna bestämmelserna om förutsättningar för fastställsetalan för att vara tillåten. Högsta domstolen har nyligen tagit ställning till frågan och uttalat att de i paragrafen angivna bestämmelserna om förutsättningarna för att föra en fastställsetalan anses vara tillämpliga även på en obehörighetstalan enligt 2 § LSF (NJA 2010 s. 508).

Med detta som utgångspunkt övergår tingsrätten till att pröva svarandens invändningar i fråga om tillåtligheten av fastställsetalan.

Enligt 13 kap. 2 § RB är möjligheten att föra en fastställsetalan begränsad. För att en sådan talan ska tillåtas krävs att talan avser frågan huruvida visst rättsförhållande består eller icke består. Vidare krävs att det råder ovisshet om rättsförhållandet och att denna länder käranden till förfång. Utöver detta krävs att den ifrågavarande fastställsetalan med hänsyn till omständigheterna framstår som lämplig.

För att Elfs framförda obehörighetstalan ska vara tillåten krävs således att talan ska avse frågan huruvida ett visst rättsförhållande består eller icke består. Detta innebär att det ska röra sig om ett konkret rättsligt förhållande mellan parterna (NJA 2007 s. 718). Talan får inte enbart få avse rena sakförhållanden. En förutsättning för att en talan ska anses avse ett rättsförhållande i bestämmelsens mening och inte ett sakförhållande är att kärandens talan uttryckligen anknyter till minst en rättsföljd (Fitger m.fl., kommentaren till 13 kap. 2 § RB).

Svarandena menar att det som kan utgöra ett rättsförhållande i 2 § LSF:s mening är om ett giltigt skiljeavtal föreligger mellan parterna. Svarandena har vidare bland annat anfört att Elfs fastställelseyrkande (ii) inte avser att erhålla någon fastställelse av något konkret rättsförhållande mellan parterna och att fastställelseyrkandet inte identifierar en konkret rättsföljd.

Elfs talan innebär att domstolen ska fastställa om skiljenämnden i ett mellan parterna pågående skiljeförfarande är behöriga att avgöra tvisten eller inte. Att detta förhållande kan anses utgöra ett konkret rättsförhållande mellan *parterna* även då det är skiljenämnden som är adressat vinner stöd av det tidigare nämnda rättsfallet, NJA 2010 s. 508. Även ordalydelsen i 2 § LSF ger stöd åt denna tolkning.

Att Elf till grund för fastställelseyrkande (ii) anfört sakförhållanden som domstolen kan komma att behöva ta ställning till för att avgöra frågan om skiljenämnden är behörig att avgöra tvisten gör inte talan otillåten såtillvida det rättsfaktum som sakförhållandena konstituerar, att skiljenämnden är obehörig, relaterar till en viss rättsföljd (jfr Lindell, Civilprocessen, 3 uppl., 2012, s. 228). Ifall tingsrätten skulle bifalla Elfs yrkande får detta till följd att skiljenämnden inte är behörig att avgöra det aktuella skiljeförfarandet mellan parterna. En lagakraftvunnen dom i frågan binder skiljenämnden och avgör frågan slutligt (prop. 1998/99:35 s. 77, Heuman, Skiljemannarätt, s. 361 och 363). Skiljeförfarandet ska därför avslutas. För det fall en skiljedom redan har meddelats när domstolen meddelar dom, blir rättens dom prejudiciellt bestämmande i ett eventuellt klander mål (jfr Lindskog, p. 5.2.3). Av detta följer att fastställelseyrkandet anknyter till en viss rättsföljd. Villkoret i RB 13 kap 2 § får därmed anses uppfyllt.

Är fastställelseyrkande (ii) lämpligt?

Svarandena har i målet gjort gällande att Elfs talan utgör en anteciperande klandertalan och att talan därför inte är lämplig. Tingsrätten har förstått Svarandens invändning så att Svarandena anser att Elfs talan avser frågan om överträdelse av processuella normer har skett, vilket kan bli föremål för prövning enligt 33 och 34 kap LSF, och inte avser fastställelse av ett rättsförhållande. Tingsrätten har funnit att yrkandet avser faststäl-

lelse av ett konkret rättsförhållande. De invändningar som anförts till grund för fastställelseyrkandet är invändningar som skulle kunna framföras inom ramen för en ogiltighetstalan enligt 33 § LSF eller en klandertalan enligt 34 § LSF. Att en invändning kan föras som en klandertalan eller en ogiltighetstalan innebär dock inte att invändningen inte kan föras som en behörighetsinvändning med stöd av 2 § LSF (prop. 1998/99:25 s. 78).

Att framförda invändningar skulle kunna kan föras som en klander- eller ogiltighetstalan kan dock innebära att det inte är lämpligt att tingsrätten prövar fastställelseyrkandet. Om skiljeförfarandet kan beräknas bli slutligt avgjort inom en snar framtid skulle Elf kunna angripa skiljedomen genom en klander- och ogiltighetstalan och lider således inte förfång av att inte nu få prövat behörighetsinvändningen. Lämpligheten av en obehörighetstalan enligt 2 § LSF i en sådan situation kan således ifrågasättas, särskilt eftersom behörighetsprövningen kan överklagas i två instanser medan en klandertalan som huvudregel är ett eninstansförfarande (jfr NJA 2010 s. 508). Såvitt tingsrätten känner till är skiljeförfarandet fortfarande pågående och en skiljedom kommer inte meddelas i det nära förstående. Fastställelseyrkandet är därför i detta hänseende inte olämpligt.

Svarandena har anfört att Elfs grunder (e) – (g) skulle kunna prövas inom ramen för en klandertalan 34 § 1 st. 6 p. LSF. För bifall av en sådan typ av klandertalan krävs att felet ska ha inverkat på utgången på målet för att skiljedomen ska upphävas. Svarandena har anfört att lämplighetskravet inte är uppfyllt eftersom en fastställelsesdom omöjligen kan inbegripa en prövning av den här berörda kausalitetsfrågan. Elf har invänt och anfört att grunderna inte avser skiljenämndens handläggningsfel eller fel under förfarandet, utan fel begångna av Svarandena innan, eller i samband med skiljeförfarandet inleddes och skiljenämnden konstituerades. Tingsrätten delar inte Elfs uppfattning i denna del. Åberopade grunder är sådana som skulle kunna tas upp inom ramen för en klandertalan enligt 34 § 1 st 6 p. LSF. Att det skulle vara lämpligare att pröva vissa av de grunder Elf anfört till stöd för fastställelseyrkandet i form av en klandertalan utgör dock inte – då annan bedömning föreligger för andra grunder som

anförts till stöd för talan - enligt tingsrätten mening tillräckligt stöd för att fastställelseyrkandet ska avvisas.

Svarandena har yrkat att tingsrätten enbart ska avvisa ett av Elfs två fastställelseyrkanden. Tingsrätten kommer således, oavsett om det nu aktuella fastställelseyrkandet avvisas eller inte, att utföra en behörighetsprövning av skiljenämnden. Tingsrätten finner det lämpligt, baserat på att skiljeförfarandet alltjämt fortlöper, att samtliga behörighetsinvändningar kan prövas i en och samma rättegång.

Mot bakgrund av det ovan anförda anser tingsrätten att Elfs fastställsetalan i sin helhet är lämplig.

Tillåten taleändring

Elf har under processen justerat sitt yrkande på så sätt att tingsrätten enbart ska pröva yrkande (ii) för det fall tingsrätten bifaller Elfs yrkande (i) samt framställt ett alternativt yrkande (ii). Tingsrätten anser inte att Elfs justering av yrkandet utgör en otillåten taleändring.

Avvisning av bevisning

Tingsrätten har funnit att Elfs fastställsetalan är tillåten. Svarandenas avvisningsyrkande ska därför ogillas. Vid denna utgång föreligger inte skäl att avvisa den bevisning som har getts in i målet i detta avseende.

Slut

Tingsrätten lämnar Svarandenas yrkande om avvisning av Elf fastställeyrkande (ii) och avvisning av bevisning utan bifall.

Anvisning för överklagande

Den som vill överklaga tingsrättens beslut ska först anmäla missnöje. En sådan anmälan ska ha kommit in till tingsrätten senast inom en vecka från den dag parten fick del av beslutet. Försummar parten detta har han eller hon inte längre rätt att överklaga be-

slutet. Om missnöje anmäls ska tingsrätten, med hänsyn till omständigheterna, bestämma om beslutet ska få överklagas särskilt eller endast i samband med att dom eller slutligt beslut överklagas.

Som ovan

Lena Hellman

Prot. uppvisat s. d./

Håkan Larson

SVEA HOVRÄTT

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om Ni vill överklaga hovrättens avgörande ska Ni göra det genom att skriva till Högsta domstolen.

Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till hovrätten. Det ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av det överklagade avgörandet.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledningen av rättstillämpningen (prejudikatskäl) att överklagandet prövas av Högsta domstolen, eller
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som yrkas,
4. varför avgörandet ska ändras,
5. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas,
6. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om Ni tidigare informerats om att Ni kan komma att delges handlingar i målet/ärendet genom förenklad delgivning, kan förenklad delgivning med Er komma att användas också hos Högsta domstolen om någon överklagar avgörandet dit.